

nih kmečkih gospodarstev z zemljo, ostane še 0,18 % ali 103 zadolžena kmečka gospodarstva z zemljo (v statistiki to ni razvidno), o katerih sklepam, da so večja od 100 ha zemlje. Vseh zadolženih kmečkih gospodarstev z zemljo (100 %) je torej 55.631. Do skupne vsote vseh zadolženih kmečkih gospodarstev (61.490!) manjka še 5859 zadolženih kmečkih gospodarstev, ki so menda brez zemlje (sklepam iz gornjega), bodisi da imajo hišno posest ali nobene (bajtarji, dninarji, viničarji). V celoti bi odpadel na posamezne skupine sledeči odstotek vseh zadolženih kmečkih gospodarstev: brez zemlje 9,53 % (5859 gospodarstev); 0 do 10 ha 69,29 % (42.608 gospodarstev); 10 do 100 ha 21,01 % (12.920 gospodarstev); nad 100 ha 0,17 % (103 gospodarstva).

Ako bi lahko to primerjali z vsemi kmečkimi gospodarstvi, bi mogli izvajati važne zaključke, tako pa ne poznamo glede kmečkih gospodarstev najosnovnejših dejstev, kakšno je namreč posestno razmerje med tistimi približno 100.000 kmečkimi gospodarstvi (cenitev!) in koliko zemlje imajo. Tu nam zmanjka trdnih tal, čeprav bi moralo tu biti izhodišče v podrobno analizo.

(Se nadaljuje.) — *Jože Kerenčič.*

Popravi! V prejšnji številki (1.-2.) v članku „Posestne razmere“ popravi: str. 106., 35. vrsta, 5000 v 5900; str. 108., 26. vrsta, 20—50 ha v 5—50 ha; enako 28. vrsta 20—50 ha v 5—50 ha; str. 109., 41. vrsta, 0—50 ha v 5—50 ha.

ODMEVI KRITIK O „PRAVOPISU“

Ko je Adrienne Lecouvreur imenitno ustvarila na odru vlogo ničvredne ženske, je Voltaira tako prevzelo, da je šinil s svojega sedeža in zagrozil proti njej s pestjo: „Crève, chienne!“ (crkni, kuzla). „Še nikdar noben poklon“, je izjavila tisti dan slavna gledališka igralka, „se mi ni tako prilegel kakor ta.“

Te zgodbi sem se spomnil ob članku Okoli Bingole Aleša in Slovenskega pravopisa (Jutro, 17. februarja 1936). Reči ženskemu bitju „psica“, ni posebno laskavo, Lecouvreuru pa je vendar ta vzklik izrazil največjo pohvalo. To dokazuje, da še tako vsakdanja beseda v pravi zvezi lahko spravi vzvišeno misel na dan.

Člankar se ne strinja z mojim stališčem glede besed, sprejetih v novi priročnik. Priznati moram, da slovarja ob veliki zaposlenosti in v tako kratkem času nisem utegnil od vrstice do vrstice pretehtati. Zadovoljil sem se z naključnimi poskusi, s preskušnjami „na preskok“. Tako je brez dvoma notri marsikak izraz, n. pr. rusizem sovpadati, ki ga nikoli ne bom rabil, a so ga včasih govorili učitelji geometrije.

Svoje stališče glede na redke, zlasti pa zastarele besede sem prvič označil, ko sem bil še „omladič“, v oceni „Livškega jezera“ (LZ 1912, 505), kjer sem na isti način ko Bingola osmešil Klodičevo arhaistično maniro. Vendar si upam trditi, da sem to storil bolj po pravici: saj tu gre za epos, delo, ki hoče biti umetniško. „Bingola“ pa je zabavno in zabavljivo sestavljen iz gradiva, nabranega v slovarju. Iz slovarja seveda lahko posnameš — kakor ti je pač notranjost ubrana: angelovo češčenje, Luna sije, ali pa satiro Cmokavzar in Ušperna.

Vrlina slovarjev je med drugim tudi ta, da so čim popolnejši. (Našemu manjka poleg petih rokovnjaških še: boljščati, šrčliti in palad, Jutro, 1. decembra 1935.) Popraviti pa moram svojo prvotno trditev: „strina“ ni pozabljena, le nerazvidno čepi pod značko „stric“. Rajši vidim, da slovar princepe preveč ko premalo: Wer vieles bringt, wird manchem etwas bringen, pravilno izjavlja Goethe v Faustu. Tako se mu ne bo pripetila nezgoda Broz-Ivekovičevega Hrv. rječnika, ki je pozabil toliko na-

vadnih gesel, da je mogel ocenjevalec, menda prof. Jagić, sestaviti precej dolgo basen ali legendo s samimi izpuščenimi besedami.

Clankar, podpisan s črkami *Fjo*, ponovno deluje z nasebno, absolutno estetiko besed. Uredniku kakega dnevnika ali tednika svetujem, naj v času kislih kumar razpiše poizvedbo: „Navedite mi deset najlepših slovenskih besed.“ Radoveden sem, katere bodo odnesle palmo. Beseda je največkrat nevtralna. Ko jo prvič čuješ, te nemara katera zbode. Kako se je po prevratu vpričo mene repenčil neki Srb, pristaš naziva SHS, ob nerodni skovanki „Jugoslavija“! Slično jo je doživel menda Raymond Decout, pišoč: *La Yougoslavie? Nom difficile, pays charmant (Les Cahiers des jeunes, mars 1934)*. Okusi so različni. O glagolu *s'atmosphériser*, zdraviti se na višinskem soncu in zraku, izjavlja *Figaro* 4. septembra 1933: Beseda je tako grda, da bi vam utegnila zagreniti veselje do zdravljenja. — Meni se zdi ta neologizem blagozvočen. Nasprotno pa se mi je vsaj spočetka upiral *galactotimètre* in *lactostilliscope* v romanu R. Dorgelès, *Si c'était vrai (1934, 42)*. Dalje se mi vidi okoren in trd izraz portugalske „girijske“ ali čiribirščine: *nectefracnéque* (žvenk in cvenk, denar), ki pa avtorju razprave prikupno zveni (*Rivista de faculdade de letras II/1, 1934, str. 154*). Kake težave sem imel svoje dni s francosko zvezo: *il eut des hésitations* — danes mi je igrača. Ime indskega dekleta: *Džalantaščandračapalá* bi mikalo malokatero našo mladenko, najslajše na svetu pa je za njenega obletovalca.

Prvi pogoj za lepoto pri besedi je pač izrekljivost. Zato mi niso pogodu takele sestavljenke: *Araberfettsteißschaf*, *Geburtstagsgeschenk*, *Pfropfreis*; Nemcu, ki je ob slovenskem samostalniku „hči“ 14 dni podsmešno kihal, pa so bržkone kar ugodne. René Jouglet pripominja v razpravi *Visage du Japon*: ime *Takarazuka* ropotá kakor zadevanje krogel na biljardu (*Nouv. litt. 22. decembra 1934*). Že prej, avgusta 1933, je francoski romanopisec P. Morand razpisal anketo o desetih najlepših francoskih izrazih. Kako različni so bili odgovori! G. Duhamel je menil, da jih je v njegovi materinščini 100.000 lepih ne glede na njih pomen: „*scabieuse*“ mu je slastna, čeprav pomeni garjavo zelišče, grintavec. Poprečnemu čitatelju so najbolj ustrezali nazivi za ljubezen, srečo, mladost, božanje itd. Tu se vidi, da niso znali akustike tako objektivno soditi ko *Camille Mauclair*, ki označuje neko afriško mesto v svojem potopisu *Le Pays du feu rose: Mamounia au doux nom (Figaro, 6. junija 1933)*. Preprosti človek meša v oceno osebna doživetja. To velja n. pr. za *Montherlantovega* junaka, ljubitelja biko-borbe, ki sem ga prikazal v „*Zisu*“ 14. decembra 1935: beseda „*arène*“ je nanj učinkovala kakor električna (*Les Bestiaires, 1926, p. 11*). To je pokazala tudi zbirka odgovorov, ki jih je izzval dnevnik *El Sol* v Madridu. Podobno v Angliji.

Neki ameriški pesnik je lani takole združil deset prvovrstnih krasotic iz svoje govorice: *down* (zarja), *mist* (megla), *hush* (čečeš, spančakaj), *luminous* (svetal), *lullaby* (uspavanka), *chimes* (pritrkavanje), *murmuring* (mrmraje), *golden* (zlat), *tranquil* (miren) in *melody* (napev). Pravi, da ga je vodila zvočnost pri oceni. Vendar vsakdo spozna, da ni bil neobčuten za pomen besed.

Izraz, ki nam je očitno grd, more v dobri zvezi doseči umetniški učinek. V razpravi „*Del hablar fino*“ navaja A. G. Pastor: *Don Quijote* pripoveduje *Sanchu* o izrazu „*regoldar*“: to je ena najnerodnejših besed, kar jih ima *kastiljščina*, čeprav je zelo značilna... (*La Nación, 14. januarja 1934*). Komiko je dosegel O. Župančič, ko je nevtralne hlače rimal kot hladže za maharadže (*Naša beseda*). Čigav je že ta italijanski verz, ki vsebuje prislov učinkovito raztegnjen, da kar vidiš dolgo črto, v kateri nekdo pada z znatne višine:

Chi troppo in alto sal, cade sovente
precipitevolissimevolmente...?

Viktorju Hugoju so vse besede dobre, nobena ni pastorka:

Et je dis: Pas un mot où l'idée au vol pur
Ne puisse se poser, toute humide d'azur!

Naš Bingola Aleš sam je čeden zgled za trditev, da beseda učinkuje, kadar je na mestu: 17. februarja je skoval nov pridevnik „drvast“, da označi čim krepkeje svojo nejevoljo. Doslej običajni pridevnik lesen ali drven mu je bil preslaboten. Zvarjenka librikalec pač ni kaj ljubka, vendar je Prelom lani 3. januarja točno označil vetrnjaka, ki vleče i z liberalci i s klerikalci.

Da ne bi smel pisatelj tu pa tam rabiti tudi manj razširjene besede? Katera božja ali cerkvena zapoved je prepovedovala A. Daudetu, da ne bi svojih francoskih vzornih povesti emajliral s provensalskimi cvetkami? Kdo je branil Maupassantu posnemati normandijsko kmečko žlabudravščino? A. Theuriet ni hodil k Bingoli Alešu po dovoljenje, ko je reševal iz pozabnosti vzhodnofrancoske jezikovne posebnosti. Pa A. de Chataubriant, ki mu je Francoska akademija nagradila roman La Brière, mrgoleč od lokalizmov (LZ 1924, 64)? Na stotine piscev iz regionalističnih literatur bi lahko navedel, ki ne zametajo krajevnih nazivov, ne da bi morala vodilna govorica razpasti v nove samostojne jezike.¹ Ali se Srbi boje, da bo Stankovičeva „Nečista krv“ v njihovem govoru učinkovala kakor Babilonski stolp? Pa pri tem je pobral mnogo tujk, porečete. Res je. Vendar, ko je naš najožji rojak očital nekemu srbskemu izobrazencu, zakaj ne rabi dosledno le „most“, znan po vsem slovanskem svetu, češ turška ćuprija je znatno manj razprostranjena, se je odrezal: „Pa i to je naše!“

A ne samo, da književniki pobirajo med narodom, tudi sami izumljajo nove besede. Velimir Hlebnikov (1885—1922) je ustvaril do 10.000 novink; od samega glagola ljubiti je zapustil preko tisoč izvedenk. Hlebnikov, mejnik v ruski poeziji, seveda ni vsakdanji kruh za lenega bralca, ki se mu hoče zibke in uspavanke, pač pa za sodelujočega tvorca, ki si želi užitek priboriti (Prager Presse, 21. julija 1932).

The Manchester Guardian je lani poročal o Brouthovem sestavku, priobčenem v uradnem glasilu ameriškega zavoda „Language Research Institute“: koliko besed rabijo razni ljudje v enem dnevu? Nepismen človek prebije s 300 do 400, razumnik jih lahko uporabi do 4000, da raztolmači drugim svoje mnenje. Mlajši rod menda ne sega več po nobenih besedah: nekaj izrazov, surovo nanizanih v nekak slovnični izbruh, ki naj bi bil stavek, to je vse. Ameriški statistik pravi nadalje, da potrebuje telefonistka 50 besed na dan, pestilec ali boksar onegavi le s 30. Sodobni naraščaj se je duševno polenil, noče več iskati, noče več misliti, ne obremenjevati svojega spomina.

Iz nekega drugega vira vem, da je britska biblijska družba pričela izdajati poenostavljen prevod sv. pisma, umljiv še za takšne duševne siromake. „To ni kaj odlično spričevalo za nadarjenost poprečnega Albionca“, je pripomnil pred kakim mesecem švicarski kritik v dnevniku Journal de Genève. In res, kako daleč smo od Ol. Cromwella, ki je v svojih parlamentarnih govorih uporabljal 8000 izrazov!

*

Bingola Aleš očita Pravopisu lokalizme, na drugi strani jih pa zagovarja, ko na primer hoče pisati po savinjsko: sabla, skomlati. Tu se je lotil vprašanja, ali naj pišemo Kranj ali Kran. O tem je škoda čas tratiti. Nemarna spaka mu je glagol obezati, toda Pravopis mu dovoljuje tudi etimološko obliko obvezati. Mika me vedeti, ali želi Bingola zopet uvesti v še v naslednjih primerih: st(v)oriti, g(v)ozd, zag(v)ozda, h(v)oja, šk(v)orec, ves(v)oljni potop, s(v)raka, s(v)rbeti, ob(v)last, ob(v)esiti, na(v)lašč,

¹ Argot je v literaturi zelo opravičljiv. Od Villona do Balzaca ima same slavne predhodnike (Sodobnost, 1936, 98).

ob(v)rat, ob(v)od, itd. itd. Pridevnik očividen se kajpada lahko nadomesti z: očiten, razviden, teže pa bo izpodriniti očividca (samovidec?). Dr. Breznik omenjene besede ni obsodil na smrt, le srbohrvaško obliko z *e*: *očevideŋ* je zaznamoval s †. Bržkone zato, ker imamo v narečjih *i*: očivest(en), srbohrvaško očigled(an), očiglednost. Zvedčen se Bingoli ne dá izrekati, jaz pa sem prepričan, da ga prav tako lahko izgovarja kakor razredčen. V ženski obliki je seveda drugače, zato je DS svoje dni zapisal zvedečna. Na opazko glede savinjske doline svetujem Bingoli, naj lepo zbere svoje besedišče in ga znanstveno obdela: s poudarkom in izreko, pa ga prej ali slej kje objavi. Nemara ga bo mogel sam prof. Ramovš izkoristiti pri gradnji svoje slovenske slovnice.

Na sramotni oder postavljene besede niso vse tako omejeni lokalizmi, kakor se zdi Bingoli. Čamer je zabeležen na zapadu in na vzhodu našega jezikovnega ozemlja: starček je spravil svoj čamer vesel, poje narodna pesem. Če ga Bingola ne more rabiti, naj ga pusti. Njegovo početje pri zbiranju „smešnega in neblagoglasnega“ gradiva se dá primerjati z lekarnarjem, ki je dal bolniku iz vsake steklenice, kar jih ima v zalogi, po eno kapljo za zdravilo. Med redkosti šteje Bingola šijnjak, raztresen po vsem slovenskem in slovanskem ozemlju. Staroslovenska, srbohrvaška, belokrajinska svekrva ne podpira „bolestne slovenske težnje po izvirnosti“, pač pa izumira kakor večina rodbinskih poimenovanj, ki jih je Zalokar objavil ob Vodnikovi stoletnici (1858), tako da v Ljubljani slišim največ: brat od moje žene in podobne nadomestke. Mar naj slovničar in slovarnik pospešujeta takšno stremljenje?

S srbohrvaščino nas vežejo še nekatere izmed grajanih besed: bavkati, čorav, hohnjati (srbsko hunjavica), skrnoba in skrun (skvrna), šakelj, vsevdilj (sveudilj) in morda še kaj. Strokovnih izrazov ima Pravopis malo, pa še ti niso našli milosti v Bingolovih očeh: skoriš bo treba izkoreniniti iz Bevkove Botanike za višje razrede srednjih šol 1933 (123). Ali zato, ker ji Bingola navzlic svoji dolgoveznosti ni dorasel ali ker je sorodna s srbsko oskorošo? Dr. Bevk bo moral v omenjenem učbeniku namestu „skorša“ pustiti belo liso, če bo cenzura to dovolila. Čudno, da ravno sodelavce „Jutra“ tako bodejo v oči besede, ki so nam most proti srbohrvaščini!

O. Zupančič, oblikovalec slovenskega jezika, kakor so ga leta 1928. vesplošno nazivali, je zagrešil tudi celo vrsto „nerodnih“ besed: biti nared, zmenè, zmenek, ništra itd. Bingola vsekakor še ni čital njegovih mladinskih pesmi, kakršnih ne premore morda vsa svetovna literatura, niti ne pozna Levstikovih otroških pesmic: pisan ništrc, ki je tak, da ga nima zlepa vsak: znotraj votel se mi zdi, okrog kraja ga nič ni...

Prijatelj B. B. mi je povedal, da se mu zdi izraz brate za bosenskega krošnjarja žaljiv. Meni se zdi šaljiv kakor Prešernov bogmej. Ako je Pravopis sprejel pod streho Hájduka Veljka (celó Srbi poudarjajo hajdúka), bom prav vesel, če dajo prostora na zapečku še dobrodušnemu Vinku Loziču, ki sem ga že davno v neki hrvaški knjigi srečal v pomenu „vino od loze“, v Ristić-Kangrgovem Rečniku pa kot „vinopija“.

Bingola in Vinko Lozič se bosta težko zedinila. Ko bi bili vsi ljudje enakega mnjenja, ne bi bilo treba ne redarjev ne ječarjev. Tako nihamo tudi možje peresa med dvema tečajema: boksarjevo beraštvo — Cromwellovo bogastvo. Ko bomo vsi v sredini, bo že čas entropije, ki jo Vidmarjev Pogled na svet imenuje toplotno smrt.

Kot odvetnik Pravopisa, advocatus diaboli, se ne bi bil spotaknil ob Bingolo, da me niso znanci in prijatelji obče dolžili očetovstva. Še zdaj se bojim, da mi pomežikne ta ali oni: „Prebrisanec, delaš kakor M., ki je kot urednik Dolenjskih Novic, da bi kaj zaslužil, pošiljal napade v Slovenski Narod in se pod drugim imenom branil v Slovincu. Dobro izkoriščaš konjunkturo!“

A. Debeljak.